

УДК 821.161.2'367.62

ЛЮДМИЛА СКОРИНА

м. Черкаси

skoryna@ukr.net

ПРИСВЯТА ЯК ДЗЕРКАЛО ДОБИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ ВОЛОДИМИРА СОСЮРИ 20-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті зроблена спроба визначити закономірності функціонування присвят в українській літературі 1920-х років. Матеріалом дослідження стала творчість В.Сосюри, в якій показово віддзеркалилися визначальні тенденції епохи. Вказані типи й функції дедикацій, коротко схарактеризовані присвяти різним адресатам, окреслені особистісні й суспільно-політичні фактори, що зумовили їх появу.

Ключові слова: інтертекстуальність, паратекстуальність, присвята, дедикаційний заголовок, комунікація, ідеологія, українська література 1920 рр.

За визначенням французьких дослідників, присвята – це «супровідний апарат, який демонструє низку взаємодій, що відбуваються між автором, читачем, фікційним текстом та історичним контекстом, в якому здійснюється обмін на всіх етапах – від часу створення до часу рецепції» [12]. З погляду прагматики, дедикації являють собою мікротекст, що виконує специфічні функції: включення твору в систему комунікації; збереження культурної пам'яті; вираження вдячності, дружби, приязні, кохання. Присвята може бути формальним жестом, зумовленим корисливими мотивами, виявом необхідності, обов'язку, традиції, формою гри, субномінативною алюзією, що містить важливу для розуміння твору інформацію. Як слушно зауважила Л. Вюрц, присвята сигналізує про те, що читач потрапляє в простір «приватної» бесіди, позиціонує в тексті віхи для інтертекстуального читання [14].

Перші дослідження присвят з'явилися у XVIII–XIX ст., однак їх системне вивчення почалося лише у ХХ ст. Різні аспекти проблеми репрезентовані, зокрема, у статтях і монографіях Л. Вюрц, Р. Гіффорда, Ж. Женетта, С. Колі, Ж.-Б. Орпустана, Р. Чемберса та ін. Певний інтерес викликають також студії російських літературознавців Н. Кочеткової й Д. Кузьміна. В українському літературознавстві поетику й історико-літературні аспекти функціонування присвят досліджували Л. Бондар, Ю. Клим'юк, Г. Стасюк, Н. Чамата, М. Челецька

та ін. Однак до сьогодні у вітчизняному літературознавстві немає спеціальних системних студій, присвячених дослідженню присвят в українському письменстві 1920-х років, зокрема, в поезії В. Сосюри. Це зумовлює певну наукову новизну й актуальність статті. Мета цієї розвідки – проаналізувати специфіку присвят в поезії В. Сосюри.

Як слушно зауважила М. Челецька, «присвята як феномен естетичного плану відкриває багатогранні можливості для дослідження її природи та функцій в аспекті рецептивних, психоаналітичних, часопросторових студій, залучення яких допомагає повному проінтерпретувати художній твір, враховуючи всі його компоненти – і текстуальні та контекстуальні, і надтекстові та інтертекстуальні» [10, 69]. У цій статті ми беремо до уваги три підходи: власне «літературний аналіз» [12] (що визначає місце й роль цього паратекстуального елемента в загальній структурі творів), «історичний аналіз» [12] (застосування цього підходу дозволить визначити суспільно-політичні причини, що зумовили вибір адресатів окремих присвят кінця 1920-х років), елементи «психологічного» підходу (допомагає встановити мотивації письменника при доборі адресатів присвят).

На цьому етапі дослідження у творах В. Сосюри 1920-х років виявлено 26 присвят (із них: 22 власне присвяти, 4 дедикаційні заголовки). Найперше, варто звернути увагу на форму репрезентації адресатів. Дослідники

паратекстуальності розрізняють індивідуальні особові, індивідуальні характерологічні, збірні, символічні (предметні) дедикації, присвяти у формі усіченого звертання, а також ініціальні дедикації (які, у свою чергу, поділяють на закодовані, приховані й *безеквівалентні*). У творчості В. Сосюри переважають індивідуальні особові присвяти (18 із 26). Дедикаційна формула може варіюватися. У двох випадках поет вказує повний антропонім адресата: «Присвячую *Антону Васильовичу Дикому* на спомин про к.ч. 28», «*Людмилі Володимирівні Пилипенко*». У творах, присвячених друзям і добрим знайомим, здебільшого згадані ім'я й прізвище («Вас. Елланові присвячую», «Миколі Хвильовому присвята», «І. Дніпровському», «Пав. Усенкові»). Інколи біля прізвища адресата фігурує «тов.» чи «т.» – як знак доби, коли звертання «товаришу» було поширеним, звичним явищем: «Присвята тов. Корякові», т. Кулику, т. Меженкові, т. Гірчакові. Звертання «пане» стало анахронізмом, застосовувалося з відтінком сарказму, наприклад, у полеміці з ідейним ворогом (поезія В. Сосюри «Ми прийдем і туди!» присвячена «Панові С. Черкасенкові»).

Характерно, що в поезії В. Сосюри 1920-х відсутні ініціальні присвяти й лише один раз застосовується форма усіченого дедикаційного звертання – Вірі Б. (у поезії «Так ніхто не кохав»). Однак ця присвята не є «закритою», загальновідомо, що цей твір поет присвятив своїй першій дружині. Письменник не маскує адресатів, не інтригує, не заграє з читачами, він щирий і відкритий. Навіть коли прізвище адресатки не згадується (поезія «Катрусі – на спомин»), його нескладно встановити, звернувшись до мемуарно-біографічних джерел. Присвяти можуть бути семантично нейтральними (таких дедикацій у поезії В. Сосюри найбільше) або семантично забарвленими (ейдоніми) – окрім вище наведеного прикладу, до цієї підгрупи належать дедикаційні формули «*Любому Молоднякові*», «*Ленінському комсомолу України – з любов'ю. Автор*».

Відповідно до характеру адресата розрізняють присвяти поліадресатні й моноадресатні. У поезії Сосюри найширше представлені присвяти конкретним людям, прикладів поліадресатних присвят виявлено лише чотири:

«Ленінському комсомолу України – з любов'ю. Автор» (збірка «Юнь»), «Любому Молоднякові» (поезія «За вікном блакитним»), «Неокласикам», «Поневоленій Західній Україні». Неособових (абстрактних) дедикацій немає.

У присвятах можуть актуалізуватися як синхронні зв'язки автора (практика присвячування охоплює коло його родичів, друзів, однодумців), так і діахронні (присвяти людям, які давно пішли з життя, яких автор не знав особисто, наприклад, відомим історичним, культурним діячам минулого) [11]. У доробку В. Сосюри єдиний приклад посмертної присвяти маємо в поезії «Смерті нема для творців», адресованій В. Елланові (у творі представлена комунікація закритого типу, що не допускає зворотного зв'язку), всі інші твори присвячені сучасникам – такі присвяти називають діалогічними, адже вони передбачають можливість продовження взаємодії між автором та адресатом (комунікація відкритого типу). Володимир Сосюра веде активний діалог з адресатами, полемізує з ними.

У давніші часи письменники присвячували свої книги покровителям, монархам, меценатам; адресатами могли бути боги різних міфологій, Діва Марія. Згодом твори частіше адресували батькам, членам родини, дітям, онукам, друзям, колегам, людям, які сприяли автору в його праці [11]. Зважаючи на тип взаємин між автором та адресатом, дослідники розмежовують присвяти екстравертні (соціально-зорієнтовані) й інтровертні (зорієнтовані на особисту сферу) [1, 42]. У доробку письменників 1920-х можна знайти чимало прикладів присвят найближчим родичам: матері (М. Бажан, Остап Вишня, І. Сенченко, П. Тичина), батькові (М. Йогансен, М. Рильський), братові (М. Рильський, В. Свідзінський, П. Тичина), сестрі (П. Тичина, П. Голота), доньці (М. Драй-Хмара, М. Семенко). Їхня мета – висловити вдячність любові. У доробку В. Сосюри таких присвят немає. Найінтимнішими у творчості поета є 4 дедикації жінкам. Найвідоміша – присвята Вірі Б. у поезії «Так ніхто не кохав» (1922). Адресатка цього вірша – Віра Берзіна, колишня політрук червоноармійського ескадрону, студентка, з якою поет одружився того ж 19-22 р. Поезія є свідченням палкої пристрасті,

почуття цілком опановують ліричним героєм, однак вони виявилися нетривкими. Цікавий дослідницький «сюжет» – вивчення історії постання й зникнення присвяти у поезії Сосюра. Ця присвята наявна у збірці «Осінні зорі» [5, 17], однак у добірках вибраних поезій 1936 й 1941 рр. її немає. Напевне, причиною цього було розлучення, яке І. Ольшевський датує орієнтовно 1926 р. [Див. докл.: 3], намагання забути адресатку у зв'язку з одруженням 1931 р. з Марією Даниловою.

У тій же збірці «Осінні зорі» (1924) є ще один твір, який може зацікавити в контексті аналізованої проблеми, – поезія «Маки» (1923), присвячена Людмилі Володимирівні Пилипенко. Інколи розшифрування присвяти може стати для читача різновидом інтелектуальної гри-головоломки, цікавим сюжетом, що оприявнює щирі почуття, конфлікти, любовні трикутники тощо. У літературі 1920-х є ще одна поезія, присвячена сестрі лідера «Плугу» С. Пилипенка. Її автором був В. Поліщук. І В. Сосюра, і В. Поліщук мали безперечний успіх у жіноцтва, були відомі численними інтимними історіями... Поезія В. Поліщука «Воскресіння Діоніса» датується 1922 р., Сосюріні «Маки» – 1923 р. Можна припустити, що між чоловіками виникла «конкуренція» за прихильність Л. Пилипенко. З відстані часу важко встановити всі обставини й перипетії цих стосунків. Достеменно невідомо, до кого з поетів була прихильнішою обраниця. Однак, якщо порівняти ці дві поезії, то можна зафіксувати наступне: пафос поезії Поліщука вітаїстичний, Сосюра – трагедійний; у першого концептуальним є образ вічно воскресаючого Діоніса, з яким самоототожнюється закоханий, у другого – ліричному героєві «хочеться ходити з одрізаною головою / Данте на руках / і слухать про любов до Беатріче» [5, 8]. Зрештою, доволі промовистим є й сама форма присвяти – «Людмилі Пилипенко» (В. Поліщук) і більш сухе, офіційне, відчужене «Людмилі Володимирівні Пилипенко» (В. Сосюра). Ще дві поезії, про які йшла мова раніше, – «Катрусі на спомин» (1926) і «На спомин – Катрусі» (1926), мають своїм адресатом Катерину Вишницьку. Які стосунки пов'язували автора й адресатку? Якщо зважати на текст поезії другої (в якій є насту-

пні рядки: «Сонний човен... тишина... / І любов до сліз, до dna...»), то можна припустити, що В. Сосюра був закоханий у цю дівчину. Інформації про це немає, натомість добре відомо про стосунки поета з її сестрою – смілянською поетесою Оленою Журливою (Пашківською).

Здебільшого твори В. Сосюра присвячені його сучасникам – письменникам і критикам. Вони дозволяються встановити коло спілкування поета, дають підстави говорити про певні авторські симпатії / антипатії, «хитання» між різними літературними організаціями тощо. Якщо в першій половині 1920-х у доробку поета переважають «інтимні» присвяти друзям, письменникам, з якими він відчував духовну спорідненість, то ближче до кінця десятиліття (у зв'язку із загостренням суспільно-політичної ситуації, посиленням тиску на ВАПЛІТЕ, поширенням шпигуноманії, партійним курсом на боротьбу із «шкідниками» й класовим ворогом) частіше з'являються дедикації партійним діячам, чекістам, борцям із «націоналізмом».

Три поезії Сосюра присвятив Миколі Хвильовому. Письменники познайомилися 1921 р. в Харкові. Про обставини цієї зустрічі йдеться, зокрема, в «Третій Роті» [7, 214–215]. Окремі автобіографічні деталі зринають і в поезії «Ми на драбинах зор за днем золотодзвоним...»: «Зустрілись в квітні ми. На сонячні галяви / вже вечір голубий задумливо звисав... / і рядом з ним зоря, нервова і смуглява, / ховалась за доми, як золота коса... / Й нам путь тепер одна... » [4, 49]. Вплив харизматичного М. Хвильового на вразливого, «такого ніжного, такого тривожного» В. Сосюру був дуже відчутним. У цитованій поезії автор вказує на спільність поглядів та естетичних орієнтирів. Обидва поети – романтики, обидва глибоко переймаються «національним питанням», а найперше – їх єднають спільні спогади про минуле, коли вони із зброєю в руках воювали за утвердження ідеалів свободи, рівності, братерства (про це йдеться, зокрема, в поезії «Сніг» [4, 52]). Переадресація до творчості М. Хвильового відбувається не лише через присвяти, а й через епіграфи, яких у збірках В. Сосюра 1920-х виявлено два: за мотто до зб. «Місто» (1924) взято рядки «...А сосни гудуть, гудуть... Чого так

сосни гудуть?... Хуртовина... вітри... Ох ви, сосни мої, азійський край!...»; у поемі «Осіньні зорі» (в однойменній збірці) маємо ще один епіграф із твору речника «азійського ренесансу»: «Куди дивлюся я?... Дощі, дощі і мряка... Куди звернуся я?... Запорошило. Ніч. Крізь хуртовини рев далекий, дзвін на сполох, дзвонар рятує десь, а дзвони замело. Микола Хвильовий» [5, 38]. У третій поезії, присвяченій М. Хвильовому, що має заголовок «Час» (датується 13.VI.1926 р.), з'являються нові мотиви: звертання «Миколо» вказує на більший ступінь інтимності у стосунках; лунає натяк на ускладнення суспільної ситуації, що безпосередньо торкнулося й адресата («в цей скажений розтерзаний час»). Поет намагається затушувати це рядками про щасливе майбуття, однак напруга й драматизм не зникають: «За Комуни ми завжди готові / на тортури, на смерть кожну мить. / Ми з тобою співиці малинові, / хоч рудими нас хочуть зробить» [4, 561–562]. Після 1926 р., коли за Хвильовим з подачі партійних функціонерів міцно закріпилися налічки «націоналіста», «фашиста», «підголоска буржуазії й куркулів», В. Сосюра більше не присвячує йому віршів, аби не накликати на себе звинувачень у «буржуазному націоналізмі».

Два твори Сосюра присвятив Еллану-Блакитному. Перший – поема «Навколо» (1921), надрукована в збірці «Червона зима» [8, 28]. Знайомство з В. Елланом також припадає на 1921 р. Як відомо, після Єлисаветграда В. Сосюра відрядили на політроботу на Донбас. Під час відпустки у квітні 1921 р. він приїхав до Харкова, де познайомився з В. Коряком, В. Блакитним та І. Куликом. Якщо у ситуації з М. Хвильовим стимулом для появи присвяти стали дружні стосунки, то В. Еллана Сосюра згадує як авторитетного поета, громадського діяча, старшого товариша. Такий же пієтет зберігається і в поезії «Смерті нема для творців» (1927) [4, 154], що з'явилася вже після смерті Еллана. Якщо вірші з присвятами М. Хвильовому щирі й безпосередні, то в аналізованій поезії натрапляємо на цілу низку штампів. Окрушини реально-біографічного образу поета («Ти синьоокий такий, / рідний товаришу наш!», «Ти перед нами стоїш / в куртці своїй шкіряній») розчи-

няються в «барабанній» пролетарській риторичі, що перегукується з дискурсом ленінських посмертних «панегіриків» («Смерті нема для творців! / Стиснемо дужче багнет. / Той, хто горів і згорів, / вічно веде нас вперед», «Ми – революції гнів!», «Чутно фанфари здаля», «Руки простяг тивперед, / кличеш, смієшся до нас», «Ім'я блакитне “Василь” / житиме з нами завжди...» [4, 154]). Еллан помер раніше, ніж почалася доба літературних дискусій, котрі з часом набули неприємного політичного «присмаку». Завдяки цьому за ним назавжди закріпився імідж «вірцевого пролетарського поета» (за інших обставин його політична кар'єра в партії боротьбистів могла би зіграти з ним злий жарт). Саме в такій іпостасі він і постає в рецепції В. Сосюра. І якщо про М. Хвильового він воліє мовчати, то Еллана, навпаки, підносить на п'єдестал, його ім'я стає для Сосюра своєрідним «оберегом», свідченням «благодійності». До поезії «Той молот б'є, а серце стало» (із збірки «Юнь», 1927) взято за епіграф рядки В. Еллана «Удари молота і серця / і перебої і провал» [9, 8]. Але найпоказовіший приклад – поезія «Серце» («Солодко й тоскно, ах...») з однойменної збірки, написана в Ленінграді 12 лютого 1930 р. Зрікаючись «націоналістичних ухилів» і «помилку», поет обіцяє: «... Я стримаю серце своє / українське / розхристане серце. / Я стану таким, як Еллан» [6, 18]. Він благає Еллана бути його навчителем, порадиником, дороговказом на шляху до світлого майбутнього («Я до тебе прийду крізь завод, / Лиш не кидай мене Еллане!...»).

Окрім М. Хвильового й В. Еллана, «гартовансько-ваплітянське коло репрезентує також Іван Дніпровський. Йому присвячена поезія «3 вікна» (1924). В. Назарець пропонує розрізняти 4 тематичні різновиди дідедикацій: 1) ситуативну; 2) асоціативну; 3) латентну; 4) інтроспективну. У ситуативній присвяті адресація виражена найбільш чітко й безпосередньо; її адресний характер визначає ситуація, привід, що зумовили бажання адресанта відгукнутися на них певним ліричним волевиявленням [2]. Згадана дідедикація В. Сосюра належить до категорії ситуативних. На обставини, що спричинилися до написання цього твору, вказує заголовок –

«З вікна». У творі описана ситуація, свідками якої були адресат і адресант: «Кінь око скажене криваво примружив, – / ударом трамвая хребет перебило» [4, 108]. У цій поезії реалізується функція переадресації учасників художньої комунікації до спільної пам'яті про минуле. У збірках вибраних творів Сосюри 1938 й 1941 рр. ця присвята зникла. Наприкінці 1920-х ваплітяни зазнали переслідувань: було конфісковано шостий номер журналу «ВАПЛІТЕ»; Вільна академія пролетарської літератури з тактичних міркувань виключила зі своїх лав М. Хвильового, М. Ялового й О. Досвітнього, а 14 січня 1928 р. самоліквідувалася, згодом чимало її учасників були арештовані. І. Дніпровський помер від сухот у 1934 р., його не репресували, однак В. Сосюру це не зупинило. Будь-які асоціації з ВАПЛІТЕ він вважав небезпечними, тому й вирішив перестрахуватися, анулювавши присвяту. До слова, така практика у творчості В. Сосюри була доволі поширеною.

Протягом 1920-х В. Сосюра був членом різних літературних організацій («Пролеткульту», «Плугу», «Гарту», ВАПЛІТЕ, ВУСППу, ВУАПу тощо), керуючись, як сам заявляв, не так ставленням до їх ідейно-естетичних програм, як особистими симпатіями [див.: 7, 225]. Тому й серед адресатів присвят фігурують представники різних літературних угруповань: окрім названих, це й А. Дикий («Плуг», ВУСПП), П. Усенко (у його «послужному списку» – членство в «Плузі» й ВУСППі, керівництво «Молодняком»), М. Шульга-Шульженко («Плуг»), а також найодіозніша «трійця» – І. Кулик (ВУСПП), І. Кириленко («Плуг», ВУСПП), І. Микитенко («Гарт», ВУСПП). Присвяти ВУСППівцям мали подвійне навантаження: з одного боку, вони були інспіровані особистісними чинниками (наприклад, почуттям вдячності; так, І. Кулик, якому присвячена поема «Віра», будучи завідувачем агітпропу ЦК КП(б)У, відкликав молодого поета з армії, це дозволило йому переїхати до Харкова й зайнятися творчою роботою), з іншого – вони покликані виявити лояльність Сосюри до влади, в такий спосіб автор намагається стяжати собі прихильність «сильних цього світу». Щоправда, часи змінювалися, всесильні Кулик, Кириленко й Микитенко стали

жертвами репресій, тож і ці присвяти згодом було анульовані.

Серед адресатів дедикацій В. Сосюри – авторитетні критики й літературознавці. Так, поему «Червона зима» (1921) поет відкриває присвятою «тов. Корякові» [8, 3]. Історія її постання загальновідома завдяки роману «Третя Рота» [7, 211]. Головна функція присвяти – висловити вдячність людині, яка фактично стала «хрещеним батьком» Сосюри в літературі, додаткова – завоювати прихильність адресата, спонукати його подбати про подальшу долю цього тексту. Утім, згодом і ця присвята зникла: її немає не тільки в добірках 1936, 1938 і 1941 рр., а й у книжці 1925 р. Що могло до цього спричинитися? Думається, відповідь, на це питання можна зрозуміти, враховуючи емоційну натуру поета, який доволі гостро й болісно сприймав критику.

Окрему групу в літературі 1920-х становлять твори з «ідеологічними» присвятами, якот: «Герою праці т. Манахову» (О. Конторин), «Присвячую червоному партизану Ф. Хведосюкові» (Д. Фальківський), «Присвячую борцям січневого повстання, робітникам Київських головних майстерень» (Г. Шкурूपій), «Пам'яті Сако й Ванцеті» (Г. Косяченко) тощо. Найцікавіше феномен ідеологічних присвят можна простежити на матеріалі творчості саме В. Сосюри. До кінця десятиліття в доробку поета з'являються присвяти не лише одіозним І. Кулику – І. Кириленку – І. Микитенку, а й партійним діячам, чекістам, борцям із «націоналізмом». Так, збірку «Юнь» В. Сосюра присвячує «Ленінському комсомолу України – з любов'ю». У 1928 р. письменник пише поему «ГПУ» з присвятою «Надхненному чекістові – поетові В. Шульзі-Шульженкові». До групи «ідеологічних» належать також поезії з дедикаційними заголовками «Поневоленій Західній Україні», «Неокласикам». Замикає «цикл» вірш «Поет» (1929), який В. Сосюра присвятив працівнику ЦК КП(б)У, члену редколегії журналу «Більшовик України» т. Гірчакові. Адресат цієї присвяти відомий, наприклад, тим, що в 6 числі журналу за 1928 р. надрукував розгромну статтю «Платформа українського націоналізму». У книзі «Хвильовизм» (Х.: ДВУ, 1930) заступник наркома освіти УРСР Є. Гірчак громив роман

М. Хвильового «Вальдшнепи». Згодом очолив фронт боротьби з націоналістичними ухилами в галузі культури, мистецтва, літератури, науки, надрукував низку статей і брошур воїнничого характеру. Цілком очевидно, що в цьому акті присвячування частка приватності була незначна – це радше акт відчаю, розрахунок завдяки присвяті здобути впливового захисника. Зміст поезії становить каяття поета, обіцянка зректися богемного життя, присвятити себе пролетарській справі («Хочу бути я іншим, і от, / щоб не плакали очі ці сині, / я поїду робить на завод [4, 229]»). Однак ці дедикаційні жести не допомогли: збірка «Серце» була заборонена, її автор зазнав чимало поневірянь.

Простудіювавши присвяти у поезії В. Сосюри 1920х років, можна дійти наступних висновків. На цьому етапі дослідження виявлено 26 присвят (22 власне присвяти, 4 дедикаційні заголовки). Переважають індивідуальні особові присвяти (18 із 26), здебільшого – повні, ініціальних немає, наявний 1 приклад усиченої дедикації. Письменник не маскує своїх адресатів, він абсолютно щирий і відкритий перед читачами. Найбільше у поезії В. Сосюри нейтральних дедикацій (семантично забарвлених – лише 4). Здебільшого поет присвячував свої твори конкретним людям, однак виявлені також 4 приклади поліадресатних присвят. Неособові (абстрактні) присвяти відсутні. У виявлених дедикаціях актуалізовані синхронні зв'язки (комунікація відкритого типу). В доробку поета відсутні присвяти батькам, дітям, іншим членам родини, «найінтимнішими» є присвяти адресатам-жінкам (4); найширше представлені присвяти письменникам і критикам (тут фігурують представники різних літературних організацій: «Плугу», ВУСППу, «Молодняка», «Гарту», ВАПЛІТЕ). Якщо у першій половині 1920-х у доробку поета переважають «інтимні» присвяти друзям, письменникам, з якими він відчував духовну спорідненість, то ближче до кінця десятиліття з'являються дедикації партійним діячам, чекістам, борцям із «націоналізмом». У творчій лабораторії В. Сосюри поширена практика анулювання присвят. Функціонально діапазон дедикацій варіюється від прагнення висловити вдяч-

ність, виявити прихильності до адресата – до намагання завдяки «дедикаційному жесту» здобути протекцію партійних функціонерів, засвідчити лояльність до влади й уникнути політичних обвинувачень та переслідувань.

Список використаних джерел

1. Голованова Е. Личностное начало в современном научном дискурсе (на примеретекстопосвящения к книге) / Е. И. Голованова // Учёные записки Забайкальского гос. гуман.-пед. ун-та. Сер.: Филология, история, востоковедение. — 2011. — № 2 (37). — С. 41—47.
2. Назарець В. Типологія жанрово-тематичних різновидів присвяти [Електронний ресурс] / Віталій Назарець. — Режим доступу : http://ddpu.drohobych.net/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2013_7.pdf.
3. Ольшевський І. «Нехай відомий я поет, але собі я невідомий...» (диптих про Володимира Сосюру) [Електронний ресурс] / Ігор Ольшевський. — Режим доступу : <http://zolotapektoral.te.ua/category/krytyka-retsenziji-ohlyady/>.
4. Сосюра В. Вибрані твори : у 2 т. / Володимир Сосюра ; [наук. ред. В. Г. Дончик, упоряд. С. А. Гальченко]. — К. : Наук. думка, 2000. — Т. 1. — 645 с.
5. Сосюра В. Осінні зорі : поезії / Володимир Сосюра. — Х.-К. : Книгоспілка, 1924. — 78 с.
6. Сосюра В. Серце : поезії / Володимир Сосюра. — Х.-К. : Літ. і мистецтво, 1931. — 51 с.
7. Сосюра В. Третя Рота : роман / Володимир Сосюра ; [упоряд. С. Гальченко]. — К. : Знання, 2012. — 351 с.
8. Сосюра В. Червона зима : поезії / Володимир Сосюра. — [Б. м.] : Всеукраїно, 1922. — 44 с.
9. Сосюра В. Юнь : поезії / Володимир Сосюра. — Харків : Держ. вид-во України, 1927. — 40 с.
10. Челецька М. Номеносфера поезії Івана Франка (поетика заголовків, присвят, епіграфів) / Мар'яна Челецька. — Львів : Львів. відділення Ін-ту літератури ім. Т.Шевченка НАН України, 2007. — 304 с.
11. Чемеринська І. Присвята як жанр імпліцитної вдячності [Електронний ресурс] / І. Чемеринська. — Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=chapter&bid=18926&chapter=1>.
12. Cayuela A., Gandoulphe P. M. Littérature et pouvoir : dédicaces et dédicataires dans *Noches de placer d'Alonso Castillo Solórzano (1631)* [Електронний ресурс] // Bulletin Hispanique, t. 101, n°1, 1999. pp. 91-110. — Режим доступу : http://www.persee.fr/doc/hispa_0007-4640_1999_num_101_1_4995.
13. Orpustan J.-B. Un type de «paratexte» dans la littérature basque de la première moitié du XVIIe siècle : les dédicaces [Електронний ресурс] // Lapurdum: Revue d'études basques. — 1999. — № 1. — Режим доступу : <https://lapurdum.revues.org/1592>.
14. Wurtz L. Les Dédicaces [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://groupugo.div.jussieu.fr/groupugo/91-06-22wurtz.htm>.

LIUDMYLA SKORYNA
Cherkasy

**DEDICATION AS A REFLECTION OF THE PERIOD
(BASED ON THE POETRY OF VOLODYMYR SOSYURA
20s OF THE TWENTIETH CENTURY)**

In this article an attempt to identify consistent patterns of dedication functioning in Ukrainian literature of 1920's was made. The data of study are works, of the «proletarian literature» classic V.Sosyura, in which reflected the significant defining trends of the era. These types and functions of dedications are shortly distinguished initiation to various recipients, outlined personal and socio-political factors that led to their appearance.

Key words: intertextuality, paratextuality, dedication, dedication title, communication, ideology, Ukrainian literature of the 1920s.

ЛЮДМИЛА СКОРИНА
г. Черкасы

**ПОСВЯЩЕНИЕ КАК ЗЕРКАЛО ЭПОХИ
(НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭЗИИ ВЛАДИМИРА СОСЮРЫ
20-Х ГОДОВ ХХ ВЕКА)**

В статье предпринята попытка выявить закономерности функционирования посвящений в украинской литературе 1920-х г. Материалом для исследования стало творчество, в котором показательно отобразились главные тенденции эпохи. Указаны типы и функции дедикаций, кратко охарактеризованы посвящения разным адресатам, очерчены личностные и общественно-политические факторы, которые спровоцировали их появление.

Ключевые слова: интертекстуальность, паратекстуальность, посвящение, дедикационный заголовок, коммуникация, идеология, украинская литература 1920 гг.

Стаття надійшла до редколегії 07.11.2016